Specter Winds | Gil Muallem Doron

רוחות רפאים | גיל מועלם דורון

أشباح | چيل معلم دورون

“The work of memory collapses time.” Walter Benjamin, One Way Street

In 2019 and 2022, Gil Muallem Doron attended artist residency programs in Umm al-Fahm and Catalonia, Spain. Both sides of the Mediterranean, for him, are fraught with history of displacement and resettlement. His parents were born in Iraq and Bulgaria; he came into the world in London, grew up in Israel, and today lives in Britain. His peregrinations are the results of wars and conflicts that although of ancient origin, have taken on lethal dimensions in the modern era under the baton of nation-states and advanced weapons.

For Gil Muallem Doron, displacement in its psychological, human, and political senses has become the setting of an artistic quest in which visual language attempts to sense absence that words miss. This unseen is neither abstract nor vague; instead, it is built cumulatively from strata of human fragments that lack a single way of connecting. Gil Muallem Doron lends a story substance by combining voices and tools, arranging them out of historical order or away from pure formalism, and including documentary web of accounts of displacement and publications of human-rights organizations. In Umm al-Fahm, he recorded and photographed the histories of residents who were banished from the lands of al-Lajjun village, near Megiddo, in 1948, becoming in effect present absentees. In Spain, he cross-referenced video clips of built spaces and scenes of water in Gerona and other cities from which Jews and Muslims had been expelled, some becoming anusim (forced converts), Marranos (crypto-Jews), or Moriscos (crypto-Muslims), living their past as the keepers of an present-absentee secret.

Muallem Doron's family is linked to the secrets of these anusim. Matana, the original surname of his father from Iraq, alludes to the family's possible origin in Portugal. His maternal grandmother speaks Ladino, a language that migrated to Bulgaria with the deportees from Spain. The personal, social, human, and psychological elements and the unseen and revealed political forces come together at the exhibition in the manner of the story and its contemporary mode of representation.

Fluctuations and transitions, frictions and cross-references, relocations and translocations give these works their composition and their position in the gallery space. Everything is out of place, unplaced, displaced. One may observe some of the works on one's smartphone in their entirety by scanning a QR code. Impromptu structures that look like a tent and walls hover in the air. Archive documentation from al-Lajjun is superimposed on the images of refugees from the village who now live in Umm al-Fahm; they clutch and present “blank pages” as a way of mentioning and resisting the wasteland myth. The absence of the place to which Gil Muallem Doron gives presence in his works challenges and reflects upon the sense of present time by arranging an encounter with a Jewish-Arab fate from another era—roughly corresponding to the discovery of America at the onset of Western colonialism and to a present pursued by its specters. The foreignness that these phantoms created is experienced in this non-place, bearing a muteness that the works imagine as a place of dialogue.

Contemporary art no longer offers one more repaired future reality; instead, it implants possible sensations, thoughts, and forms in existential moments of a palpable society. A possible metaphor, writes Walter Benjamin in his Theses on the Philosophy of History, is tethered inseparably to the metaphor of redemption and also finds expression in its observation of the past. Benjamin relates to the past as a culture that has collapsed; he seeks a way to reassemble it by means of unfulfilled possibilities. For this purpose, the works act among the various strata of quotidian life, among facade, narrative, images, communities, ideas, and politics, and by means of practices that urge the viewers of art to participate in its preparation and presentation.

Benjamin's hopes of reorganization proved fruitless. In World War II, Benjamin fled for his life from the Germans who pursued him on account of his Jewishness. He managed to cross into Spain but took his life there in the belief that he would be extradited and not given asylum. He was interred in an unmarked provisional grave in a Catholic cemetery overlooking the Mediterranean, his bones scattered and their place unknown. Thus he became a kind of Marrano, in his death in Spain. “Passages,” a monument created by the artist Dani Karavan in the memory of Benjamin and of refugees generally, is inserted amid video clips of the scenes of water and built spaces from which all expellees from Spain were sent into exile. The Mediterranean today is the same sea that connects the historical strands with the present — a sea that is at once a place of yearning and of loss, a sea where, on the border of Jaffa, Mualem Doron photographed an expectation of returning along with a Palestinian student. This non-place place, like the sea, carries a historical trauma and present-day fears that become, at the exhibition, an understructure of art that floats like a raft across an unsteady reality.

Ami Steinitz, Curator

בשנים 2019 וב-2022 שהה גיל מועלם דורון בתוכניות אמן באום אל פאחם ובקטלוניה שבספרד. שני צידי הים התיכון טעונים עבורו בתולדות של עקירה והתיישבות מחדש. הוריו נולדו בעיראק ובבולגריה, הוא נולד בלונדון, גדל בישראל וחי כיום באנגליה. מדובר בנדודים תוצאת מלחמות וסכסוכים, מאבקים שראשיתם קדמוני אך לובשים בעת החדשה ממדים קטלניים בחסות מדינות לאום ונשק מתוחכם.

במובניה הנפשיים, האנושיים והפוליטיים הופכת עבורו עקירה, למרחב של חיפוש אמנותי בו מנסה השפה החזותית לחוש בנעלם שמילים מחסירות. הנסתר הזה אינו מופשט או ערטילאי אלא מצטבר משכבות של שברים אנושיים שאין דרך אחת לחברם. גיל מועלם דורון ממחיש סיפור על ידי שילוב של קולות וכלים שהצבתם חורגת מהסדר ההיסטורי או מצורניות טהורה והם כוללים מסכת תיעודית של סיפורי עקירה ופרסומים של ארגוני זכויות אדם. באום אל פאחם הקליט וצילם את קורותיהם של תושבים שגורשו ב-1948 מאדמות היישוב אלג'ון ליד מגידו והם בחזקת נפקדים נוכחים. בספרד הצליב בסרטוני וידאו בין מרחבים בנויים ומראות מים בעיר גרונה וערים אחרות מהם גורשו יהודים ומוסלמים שחלקם הפכו לאנוסים, מארנוס או מוריסקוס, החיים את עברם כבעלי סוד נפקד נוכח. משפחתו של מועלם דורון כרוכה ביסודות האנוסים הללו. מתנה, שם המשפחה המקורי של אביו מעירק, רומז על אפשרות מוצאה מפורטוגל וסבתו מצד אימו דוברת לדינו, שפה שנדדה לבולגריה עם מגורשי ספרד. היסודות הנפשיים אישיים, האנושיים חברתיים והכוחות הפוליטיים הנעלמים והחשופים כרוכים בתערוכה יחד באורח הסיפור ובאופן הייצוג העכשווי שלו.

תנודות ומעברים, חיתוכים והצלבות, הזזות והתקות מרכיבים את העבודות ואת אופן ההצבה שלהן במרחב הגלריה. הכול נמצא שלא במקומו, מוסט, עקור. עבודות מסויימות ניתנות לצפייה מלאה רק בנייד האישי באמצעות סריקות קוד QR. המבנים המאולתרים שמופיעים כאוהל וקירות מרחפים באוויר, תיעוד ארכיוני של אלג'ון מוקרן על פליטי הכפר המתגוררים כיום באום אל פאחם כשהם אוחזים לפניהם "דף חלק" כאזכור והתנגדות למיתוס הארץ השוממה. העדר המקום שמונכח בעבודות של גיל מועלם דורון טומן ערעור והרהור בתחושת הזמן הנוכחי באמצעות מפגש של גורל יהודי ערבי מתקופה אחרת. תקופה שזמנה סמוך למועד גילוי אמריקה בראשית הקולוניאליזם המערבי והווה שרדוף ברוחות הרפאים שלה. הלא מקום של חוויית הזרות שיצרו רוחות אלה נושא אילמות שהעבודות מדמיינות כמרחב של הידברות.

עבודת האמנות העכשווית איננה מציעה עוד מציאות עתידית מתוקנת אלא נוטעת תחושות, מחשבות וצורות אפשרויות ברגעים קיומיים של חברה מוחשית. דימוי האפשרי, כתב וולטר בנימין בתזה על מושג ההיסטוריה, קשור באורח שלא ניתן לניתוק בדימוי הגאולה והוא מתבטא גם בהשקפה על העבר. בנימין התייחס לעבר כתרבות שקרסה וחיפש אפשרות להרכבתה מחדש באמצעות אפשרויות שלא מומשו. לצורך כך פועלות העבודות בין רובדי היומיום, בין חזות, סיפור, דמויות, קהילות, רעיונות ופוליטיקה, ובאמצעות פרקטיקות שמזמינות השתתפות בין אמנות לקהל בהכנתה ובהצגתה.

התקווה של בנימין לארגון מחדש לא נשאה פרי. במלחמת העולם השנייה הוא נס על נפשו מהגרמנים שרדפו אותו בשל יהדותו, חצה את הגבול לספרד אך שם קץ לחייו מפני שסבר כי יוסגר ולא יזכה למקלט. הוא נטמן ללא ציון שמו בקבר ארעי בבית קברות קתולי המשקיף אל הים התיכון, עצמותיו פוזרו ומקומן אינו ידוע. כך הפך לסוג של אנוס, מארנו, במותו, בספרד. ״מעברים״, שנוצר לזכרו של בנימין ופליטים בכלל, משתלבת בין קטעי הווידאו של מראות המים והמרחבים הבנויים מהם הוגלו כלל מגורשי ספרד. הים התיכון הוא אותו הים שמחבר בין הקצוות ההיסטוריים לבין ההווה. ים שהוא באחת מקום של כמיהה ואובדן. ים בו על גבול יפו, צילם עם תלמידה פלסטינית ציפייה לשיבה. המקום שאינו מקום, נושא ,כאותו הים, טראומה היסטורית ופחדים עכשוויים שהופכים בתערוכה למצע אמנות הנד כרפסודה על פני מציאות רעועה.

עמי שטייניץ, אוצר

في الأعوام 2019 و- 2022 مكث چيل معلم دورون ضمن برنامج إقامة فنّان في أم الفحم وفي كتالونيا في اسبانيا. كلا شقي البحر المتوسط مشحونان، بالنسبة له، بتاريخ النزوح والاستيطان من جديد. وُلد والديه في العراق وفي بلغاريا، ووُلد هو في لندن، ترعرع في إسرائيل ويعيش اليوم في إنجلترا. وهذا الترحال وليد الحروب والنزاعات، الصراعات القديمة التي تحوّلت في العصر الجديد إلى صراعات دامية تحت رعاية الدولة القومية والأسلحة الذكيّة.

بالمفهوم النفسيّ، الإنسانيّ والسياسيّ، يتحوّل النزوح بالنسبة له، إلى حيّز بحث فنّيّ تحاول فيه اللّغة البصريّة الإحساس بالمجهول الذي تفقده الكلمات. هذا المجهول ليس مجردًا أو غامضًا، بل هو مراكمة طبقات من شظايا إنسانية ليس من طريقة واحدة للربط بينها. يُجسّد چيل معلم دورون القصص بواسطة دمج أصوات وأدوات تتجاوز موضعتها النظام التاريخيّ أو الشكل البحتيّ، وهي تشمل فصلاً توثيقيًا لقصص نزوح ومنشورات لمؤسسات حقوق الإنسان. ففي أم الفحم سجّل وصوّر السيرة الذاتية لسكّان طُردوا عام 1948 من أراضيهم في قرية اللّجون بجانب مجيدو وأصبحوا غائبون حاضرون. وفي اسبانيا قارب، في أفلام فيديو، بين فضاءات مبنيّة ومرايا مياه من مدينة جيرونا ومدن أخرى طُرد منها اليهود والمسلمين، وأرغم بعضهم على ترك ديانته، لمارنوس أو الموريسكوس، الذين يعيشون ماضيهم كأصحاب سر غائب حاضر. ترتبط عائلة معلم دورون بأسس أولئك المكرهون. متناه، الاسم الأصلي لعائلة والده من العراق، يرمز إلى إمكانية الأصول البرتغالية لجده والد أمه الذي يتحدث لغة اللادينو، اللغة التي انتقلت إلى بلغاريا مع مهجري اسبانيا. الأسس النفسيّة الشخصيّة، الانسانيّة الاجتماعيّة والقوى السياسيّة، المخفيّة والمكشوفة، مجدولة في هذا المعرض معًا بأسلوب القصة وبطريقة تمثيلاتها الحاليّة.

الترّحال والتنقلات، القطع والتقاطعات، التحريكات والإزاحات تُركب الأعمال وطريقة موضعتها في فضاء الجاليري. كل شيء قائم في غير مكانه، مُبعد، مُهجّر. بعض الأعمال بالإمكان مشاهدتها كاملة فقط عبر الخليوي بواسطة مسح رمز الاستجابة السريعة QR. المباني الارتجالية التي تظهر كخيمة أو جناح تُحلّق في الهواء، توثيق أرشيف اللّجون معروض على لاجئي القرية الذين يعيشون اليوم في أم الفحم وهم يمسكون "روقة بيضاء" تذكيرًا ومعارضة لأسطورة البلاد المقفرة. غياب المكان المستحضر في أعمال چيل معلم دورون يتضمن الاستئناف والتفكير في إحساس الزمن الحالي بواسطة التقاء مصير اليهودي والعربي في فترة أخرى. فترة موعدها يتزامن مع موعد اكتشاف أمريكا بداية الكولونياليّة الغربيّة والحاضر المطارد بأشباحه. لا مكان تجربة الغربة التي شكلتها تلك الأشباح الذي يحمل العنف الذي تحاكيه الأعمال كفضاء حوار.

العمل الفنّيّ المعاصر لا يقترح واقعًا مستقبليًا سويًّا بل يزرع أحاسيسًا، أفكارًا وأشكالاً محتملة في لحظات وجوديّة لمجتمع ملموس. يقول فولتر بنجامين في مقالته عن مفهوم التاريخ بأن تصوّر الممكن يرتبط على نحو لا ينفصل مع تصوّر الخلاص الذي يتم التعبير عنه في انعكاساته على الماضي. يتعامل بنجامين مع الماضي كثقافة انهارت ويبحث عن أمكانية لإعادة تركيبها بواسطة إمكانيات لم يتم تحقيقها. من أجل ذلك تدور الأعمال بين طبقات اليوميّ، المرئي، القصة، الشخصيات، المجتمعات الأهلية، الأفكار والسياسة بواسطة ممارسات تستدعي المشاركة بين المجتمع والفن في إعداده وعرضه.

لم يثمر أمل بنجامين بإعادة تنظيم من الجديد. في الحرب العالمية الثانية هرب من الألمان الذين لاحقوه بسبب يهوديته، اجتاز الحدود إلى أسبانيا ووضع حدًا لحياته لاعتقاده أنه سيتم تسليمه ولن يحصل على ملجأ. وقد دفن دون الإشارة إلى اسمه في مقبرة كاثوليكيّة تطل على البحر المتوسط، ونثرت عظامه في مكان مجهول. هكذا أصبح من المكرهين، في موته في اسبانيا من المارنو. "ترّحال"، عمل الفنّان داني كرڤان، الذي أنجزه لذكرى بنجامين واللاجئين عامة، يندمج بين مقاطع الفيديو لمرايا المياه والفضاءات المبنيّة التي أجليّ منها المطرودين من اسبانيا. البحر المتوسط هو البحر نفسه الذي يربط بين أطراف الماضي والحاضر. بحر هو في الوقت نفسه مكانًا للحنين والفقدان. بحر، على حدود يافا، صوّر تلميذة فلسطينيّة بانتظار العودة. المكان الذي هو لا مكان. يحمل، كالبحر نفسه، صدمة تاريخيّة ومخاوف حاليّة تتحول في المعرض إلى أرضية فنّيّة تتحرك كعوامة فوق واقع مهترئ.

عامي شتاينيتس، القيّمة